

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN.
az ereklye-múzeum őre.A lapszellemi és anyagi részét illető közlemé-
nyek az ereklye-múz. őre címére küldendők.Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Degré Alajos.

(K.) Hazaszeretetben, szívben, lélekben, kedélyben és lovgias érzületben két rokonnemzet vére kering ereiben. Férfú, a ki nem alkuszik, hanem érez és cselekszik. Ott láttuk őt a márcziusi napokban Petőfi, Jókai, Vasvári s a többi *első*k között érezni és tenni a szabadságért. Ott láttuk a csatatéren küzdeni az önvédelmi harcban. Társai közül sokan elhultak akkor. Ő rendületlenül megállta helyét a golyók záporában és rendületlenül megállj helyét *ma*, a megalkuvás korszakában.

Hazánknak nagy szüksége van ilyen férfiakra.

Degré Alajos alelnöke a honvéd-egyletek országos központi bizottságának, *elnöke* a budai honvéd-szobor bizottságának.

Szolgált a hazát karddal, szolgált tollal, szolgált szívvel és lélekkel mindig lelkesen.

Mindezt nem népszerűség-hajhászásból, hanem hivatás-érzetből, szívének és nemes nagy lelkének benső ösztöne sugallatából cselekedte.

A budai honvéd-szobor ügyének ő az előlülője. A bajtársak részéről egyhangulag nyilvánult bizalom helyezte oda.

Nagy buzgalommal és teljes odaadással végzi a leleplezés előmunkálatait, hogy a központi bizottság működése harmonizáljon a nemzet érzé-
seivel, a honvéd bajtársak vágyaival és óhajta-
sával.

Degré életrajzi adatait lapunk munkatársa id. Szinnyey József tollából a következőkben ismertetjük:

Degré Alajos, ügyvéd, a Kisfaludy-társaság tagja, sz. 1820. jan. 6. Lippán Temes megyében; atyja *francia* emigráns volt, ki *magyar leányt* (Rácz Annát) vett nőül és hazánkban telepedett le.

Degré egészen *magyar nevelést* nyert; iskoláit Aradon kezdte, Szegeden folytatta s a jogot 1838—40-ben Nagyváradon végezte.

1842-ben jurátusnak jött Pestre s ekkor volt első feltűnő szerepe; az ifjuság ugyanis Kossuthnak fátylasmenetet rendezett; a szónoklatra történt pályázat jelí-
gés levélkéjének felbontásakor, neki jutott a kitüntetés az ünnepelt férfit üdvözölhetni.

1843-ban tett ügyvédi censurát és a pozsonyi országgyűlésen, mint királyi táblai jegyző, az ifjuság köré-

ben vezérszerepet játszott, melyre írói hivatása, tevékenysége, eleven kedélye s bátor jelleme által hivatva volt; sokszor volt az ifjuságnak szónoka s nem egy politikai demonstrációt vezérelt.

1848—49-ben a szabadságharcot végig szolgált s a 16. huszárezredben (Károlyi huszárok) 1848. nov. 29. főhadnagy, 1849. jan. 16. százados lett.

Káta és Tura közt az oroszok ellen küzdött heves csatában több sebet kapott.

(Édes anyját, ki 1849-ben halt el és kinek három fia vett részt a magyar szabadságharcban, Arad várának parancsnoka katonái díszszel temettette el.)

A csatában kapott sebei miatt a nagyváradi fürdőre kellett men-
nie; itt jutott el hozzá a fegyverletétel híre; ezután bujdosott a békési pusztákon; innét 1849. decemberben a végvidékre menekült, honnét az amnestia hírére Pestre jött; azonban Aradra internáltatott, hol több ideig tartózkodott. Végre a fővárosba költözött véglegesen Degré Alajos.

Degré Alajos huszár százados.

Utazott Németországban, Belgiumban, Franciaországban és Angolországban. 1857-ben megnősült, neje *Koller Amália*. 1867-ben a Kisfaludy-társaság megválasztotta tagjává; 1870. okt. 22. Pest megye Vác kerületének lett országgyűlési képviselője.

A 40-es évek óta állandóan Budapesten tartózkodik, hol családjának bajtársai a honvédek ügyeinek és az irodalomnak él; tagja volt 1846-ban az úgynevezett tizek szövetségének. — Irodalommal 1841-ben kezdett foglalkozni s leginkább beszélyeket, utirajzokat, irodalmi és történelmi cikkeket írt szép-irodalmi folyóiratokba s a napi lapokba. 1848—49-ben írt az események hatása alatt lelkesítő cikkeket a „*Márcz. 15*“-ben. Pesti Naplóban 1861. Türr István életrajzához. 1883. Jósika Miklósról. A Budapesti Hírlap 1887. évf. 28. 48. 167. 250. számaiban 1848—49. emlékeiből.

1888. év 66 sz. Honvédség a rémuralom után. stb. stb. Önálló irodalmi munkáinak (regények, elbeszélések, visszaemlékezések, rajzok, szindarabok) száma egy nagyon szép sorozatot tesz ki.

Degré Alajos főhadnagyi kinevezése a „Közlöny” című Budapesten megjelent hivatalos lap 1848. évi november 30-iki 173 számában foglaltatik. A pestmegyei huszár-ezredhez 9143 sz. a. nevezte ki Mészáros Lázár. Századossá történt kineveztetése pedig a Debreczenben megjelent „Közlöny” 1849. évi jun. 23-iki 13. számában 1103 sz. a. jelent meg Mészáros Lázár hadügyminiszter aláírásával.

Okmánytár.

Mikor jött Vasvári Erdélybe?

A történeti kutatás természetéhez tartozik, hogy a napirendre került kérdések hézagait igyekszik kitölteni. Így vagyunk a Vasvári Pálra vonatkozó adatokkal, melyek a „Történelmi Lapok” közelebbi számainak állandó rovatát képezték.

Az eddigi közlések nagyobb része azonban a Rákóczi csapat vezérének utolsó csatájával foglalkozik, mely miként Hegyesi Márton nagyérdékű cikkei bizonyítják, 1849. július 6-án történt.

Különös véletlen műve, hogy a megelőző három hónapról, melyet a Rákócziak Bánfi-Hunyadon és vidékén töltöttek, az egykorú hírlapokban közlések nem jelentek meg.

Ezt a kort derítik fel Vasvári Pál sajátkezű levelei, melyeket Csányi László főkormánybiztoshoz intézett. Az eredetieket Aradon, a szabadságharczi emléktárgyak múzeuma őrzi. A fontosabb részleteket az alábbiakban közlöm.

Vasvári első levele 1849. ápril 10-ikén érkezett Kolozsvárra. Írója a helyet és a kelet napját nem jegyezte levelére, de a tartalomról kitetszik, hogy 1—2 nappal azelőtt Nagy-Váradon íratott. Így szól:

„98. szám. Tisztelt kormánybiztos Úr!

Én egy csapatot alakíték.

Sok keserű tapasztalás után meggyőződünk, miszerint sem a 4 hónapos guerilla csapatok, sem a család-apákból álló nemzetőrök nem képesek a honvédelemnél tőlük várt szolgálatot megtenni.

„Ezek helyét oly szabad csapatokkal kell pótolni, melyek hosszú időre kötelezve, rendes katonai modorban organisáltassanak.

„Így van az általam alakított Rákóczi-csapat lekötelve négy évre, csak hogy egy év múlva választása van a kilépés, vagy henmaradás közt. Egyébiránt legszigorubb fegyelem és katonai rendben organisálvák.

„Ajánlom az Erdélyi százados vezérlete alatt küldött 1-ső századot tisztelt Főkormánybiztos úr figyelmébe.

„Ruházatban némi hiányuk van, mert sietve kelle őket küldeni és a váradi ruhatárban nem volt köpönyeg. Ha lehetne, méltóztassék a hiányt Kolozsvárról kipótolni. Megfogják a legények érdemelni, mert birni fogják a nap terheit és elszánt magyar fiuk.

Illő tisztelettel vagyok lekötöztetjje

Vasvári Pál s. k.

a Rákóczi-csapat parancsnoka.

Ugyanazon napról, 97. szám alatt Berde Mózsa kormánybiztosnak ezt írja Vasvári:

„Hevenessy nemzetőri százados közlé velem Kormánybiztos urnak 677 sz. a. rendeletét s egész komolyságában festé le az állást, melyben a Bánfi-Hunyadi vonal van.

„Sietség miatt csak egy gyenge századot küldhetek, de ha tisztelt kormánybiztos úr közbenjárólag kieszközölné a csapat felruházását: akkor pár nap alatt egész fél bataillonnal Erdélybe menni képes lennék. Csak a ruha-hiány gátol.

„Az itt Erdélyi úr parancsnoksága alatt küldött század is csak félig-meddig van felruházva.

„Kérem tisztelt Kormánybiztos urat, ha lehetne Kolozsvárott valami köpenyeműeket adni a legényeknek. Az előrsőkön éji időben, megbetegesznek a gyenge attilában. Azt pedig nem akarnám, hogy pihenjenek, vagy kiméltessenek. Méltóztassék őket rendelni a legviharosabb körülmények közé, véres expedíciókra, falu feldulásokra stb. kiküldeni. Hatalmas vállalkozó szellemű fiuk s a terpedést megunnák, a heverés őket megrontaná.

„Illő tisztelettel vagyok addig is, míg a többi századokkal magam mennék

lekötöztetjje

Vasvári Pál s. k.

a Rákóczi-csapat alakítója s parancsnoka.

E szerint az első századot, Erdélyi János százados vezetése alatt már ápril elején Erdélybe küldötte Vasvári. Ő maga, a másik három századdal 3 hét múlva követte előreküldött vitézeit. — Bánfi-Hunyadról 1849. május 2-ikán, 128 szám alatt, ezt írja Csányinak:

„A (már régebben Erdélybe küldött) Rákóczi-csapat 1-ső századának sürgetése szükségessé tévé a többi századok behozatalát is.

„Mind a 4 század használható s többnyire szuronyos löfegyverekkel van felszerelve. A nemzetőrség nagyobb része haza távozván, nekünk marad a nehéz, de szép feladat megvívni a sziklálkkal és feldulni a lázongók fészkeit...

„Hogy azonban nagyobb megtámadás ellen is biztosítsuk e vidéket, sőt magunk előre nyomulva, biztos posztókat foglalhassunk el a hegy-sziklákön: kérném alásán ide rendeltetni azon 4 ágyut, mely Kolozsvárt áll, hozzáértő tűzerekkel ellátva és akkor minden egyéb segély nélkül is készen áll a Rákóczi-csapat ezen lázongók megfékezésére.

„Petten főhadnagyt küldöm az ágyuk szállítására.”

Ekként ágyúkhöz jutván, felvonult a Rákóczi-csapat a havasokra s ott május 5-én csatát állott.

Erről a hadi működésről Vasvári személyesen teszen jelentést Kolozsvárt, május 11-én keltezett átiratában.

Ugyanekkor veszi kezébe csapatjának fél havi fizetését, összesen 2560 frtot. Az erről szóló kimutatás oly érdekes világot vet a Rákóczi-század teljes létszámára, hogy egész terjedelmében ide igtatom.

A csapatvezér őrnagyi illetménye:

Havi fizetés	150	frt.
3 lótartás	18	„
1 podgyász lótartás	6	„
3 százados illetménye, havi fizetés	360	„
3 főhadnagy illetménye, havi fizetés	186	„
Szállásbér	24	„
8 alhadnagy havi fizetése	464	„
1 számvevő „ „	40	„
1 orvos „ „	40	„
8 őrmester fizetése 15 napra	48	„

1 zászlótartó	6	frt.
1 börtön és kórház-felügyelőnek	6	"
44 tizedesnek fizetése 15 napra	176	"
8 dobosnak " 15 "	16	"
3 ácsnak " 15 "	6	"
450 közvitéznek " 15 "	900	"
50 ujoncznak " 15 "	100	"
7 hangásznak " 15 "	14	"

Aláírva: „Vasvári Pál, a Rákóczi-csapat vezérparancsnoka.“

Ez a költség-kimutatás a legénység részére május 10-től 25-ig, fél hónapra szól; a tisztikarnak pedig egész májusi illetményét foglalja magában.

Az összes létszám: 589.

Érdekes a „hét hangász“ a legénység sorozatában, kikről föntartotta a hagyomány, hogy midőn Vasvári és társai Beck tűzmester ágyúja mellett a végharczot küzdötték, ők is ott huzták a harczy riadót, s a többiekkel együtt estek el.

Vasvári egyenlőségi elveire nézve különösen jellemző, hogy a főkormánybiztoshoz intézett leveleiben sohasem használ semmiféle czimzést, milyenekkel napjaink hivatalos iratai áradoznak.

A megszólítás mindenütt csak egyszerűen: „Tisztelt Kormánybiztos Úr!“ A külboríték czime: „Csányi László főkormánybiztos urnak tisztelettel és hivatalosan.“ Név aláírása előtt: „lekötelezettje“! . . .

Szabó Sámuel.

T Á R C Z A.

Amerika rokonszenve a magyar szabadságharcz férfiai iránt.

(Vége).

A reá következő napon a város polgármestere és Massachusetts állam-kormányzója meglátogattak és meghívtak a városház és az állam palotájának meglátogatására. Mindkét heiyen ünnepélyesen fogadtak, mely alkalmal a nemzetörség egész tisztikara és a tűzoltóság parancsnoksága is teljes díszben megjelentek; ismétlődött az ezerekre menő közönséggel való kézzszorítás. Könytelt szemmel, elkábulva szemlélttem a rokonszenv nagyszertűségét, melylyel a világ legszabadabb népe: egy a léte és szabadságáért küzdött nemzet szent-ügye két-igénytelen földönfutó harczosának adózott és megerősödött keblemben a bizalom hazám jövője és egyéni sorsom felett.

New-York lévén a végczélom, hogy ott az *Ujházy* László, komáromi kormánybiztos vezénylete alatt Hamburgból elindult, emigráns bajtársaimmal találkozzam, 4 napi tartózkodás után, útitársammal az amerikai világ-rész fővárosába indultam, részben vasúton, részben pedig gőzhajón. Bostoni jóakaró barátaink egyike elkísért, ki tiltakozásaink ellenére, mindenről gondoskodott. Midőn pedig a hajóhoz értünk, annak parancsnoka új házasok számára díszesen berendezett kettős kabinba helyezett el; az estebéden fényesen megvendégelt s kiszállás alkalmával azzal búcsúzott el, hogy tekintsük magunkat állandó vendégeinek a hajóján, Bostonba való utazásunk alkalmával.

A midőn New-Yorkban a rakpartra léptünk, egy úri ember azzal fogadott, hogy ő a város előkelőiből alakult, magyar menekülteket segélyző egyesület részéről abban a kitüntetésben részesült, hogy vendégeknek befogadhassa a mai napra várt urakat, ő az Astorhouse vendéglő tulajdonosa s felkért, hogy tekintsük otthonunknak a házát.

Ime a szegény hontalan bujdosóknak New-York legelőkelőbb vendéglőjében nyújtott otthont az a rokonszenv és méltánylás, melyet a magyar nemzet szent ügye és annak hősiés védelme kiérdemelt!

Másnap a komáromi emigráció előcsapata is, *Ujházy* László kíséretében, megérkezvén, üdvözöltetésünk

a közönség részéről, valamint ünnepélyes fogadtatásunk a hatóságok részéről egy világvároshoz méltó módon folyt le. Arról, hogy mily igazi lelkesültséget tanúsítottak irántunk egyénileg is, mutatja jellemzőleg a következő érdekes tapasztalásom: Méltányolván az utasoknak szóló latin tanács bölcsességét „Si fueris Romae, Romano vivito more“ elmentem egy az Astorhouse közelében levő kalapraktárba cylindert vásárolni, egy angolul beszélő francia barátommal. A kalap próbálása közben, külföldies külsőmnél fogva, a tulajdonos megkérdezte kiletémet a barátomtól. A midőn megtudta, hogy egyike vagyok az előtte való napon megérkezett magyar menekülteknek: felvillanyozva fogta meg kezemet és egy hosszabb speechben, melyet a barátom velem francziául megértetett, felszólított, hogy fogadjam el a kívánt kalapot tiszteletele és hazafui rokonszenve jeléül, mert ő magyar honvéd menekültől nem fogadhat el pénzt, sőt raktára mindenkor rendelkezésemre fog állani. Őszinteségét azzal bizonyította be későbbben is, hogy Hármán Ferencz barátom, Buda városának életben levő nyugalmazott polgármestere és Kovács István plébánosból lett honvéd-örnagy nagykiterjedésű üzletében találtak alkalmazást sok éven át.

Az ünnepélyek egész sorozata következett egymásután. A városi hatóság rendezett egy nagyszerű fogadtatást a márványból épített nagy városházának termeiben, hol, mind a közönségnek ezrei, mind a különféle társulatok jelvényeikkel feldíszítve, testületileg kézzszorítással üdvözölve, vonultak el előttünk.

New York városa nemzetörségének összes tisztikara, dandáronként csoportosítva, Sandford tábornok főparancsnok élén, tisztelettel előttünk a városháztéren; este pedig egy fényes egyenruhás bált rendezett tiszteletünkre.

A kikötő erődeiben elhelyezett, rendes katonaság parancsnoksága a Furt Hamilton szigetvárba meghívott; a partraszállás alkalmával az egész várörség által fogadtattunk és ágyudiszlövésekkel tiszteltek meg; a lakoma alkalmával pedig szívélyes bajtársi érzület fejlődött ki a magyar honvédek és az ottani tiszttek közt.

A szíves látás őszinteségét legjobban bizonyította azon, a város legelőkelőbbjeiből alakult társulat működése, mely a vagyontalan menekültek elhelyezését és segélyezését tűzte ki czélul.

Ezen társulat ugyanis egy 3 emeletes, nagy, új

Házat bérelt ki, azt kényelmesen bebutorozta, abban egy értelmes házvezetőt helyezett el, ki a befogadottak tisztességes élelmezéséről, kiszolgáltatásáról gondoskodott. Ezen házban talált kényelmes otthont télen át 1-ső ápriliséig 70—80, egészen vagyontalan menekült, hogy azalatt módot találhasson a saját emberségéből megélni.

Az Egyesült észak-amerikai államok központi kormánya és kongresszusa óhajtván, a közvéleményt követendő, a magyar nemzet szabadságharcza iránti rokonszenvének kifejezést adni: Washingtonba meghívott, mire a következő hét tagból álló küldöttség január hó kezdetén ott megjelent: *Wass Samu gróf, Ujházy László, Ia Ujházy Tivadar, Hamvassy Imre, Radnich Imre, Reményi Antal* és ezen sorok írója, kik közül csak a három utóbbi van még életben.

A washingtoni út New-Jersey Pennsylvania és Maryland államokon keresztül vezetvén, vendégeül meghivattunk azok fővárosai részéről. Örömrivalgással üdvözölt a nép és lelkes szónoklatokkal a hatóságok: Trenton, Philadelphia és Baltimore városokban.

Tisztelegvén Tylor tábornok akkori Aresiednsnél és a kongresszus mindkét háza elnökeinél Wass Samu gróf, vezetőnk, meghatottan tolmácsolta a küldöttség és a vérző magyar nemzet mély hálaérzetét azon váratlan melegszívű rokonszenvért, melylyel hazánk ügye és annak igénytelen képviselői és hontalan áldozatai iránt tanúsítottak a világ legszabadabb népe és annak kormánya.

A présidens a küldöttséget egy ünnepélyes ebédre hívta meg, melyben az összes követési kar, az osztrák és orosz követek kivételével, valamint a kormány és a kongresszus kitünőségei résztvettek.

Meghivatván a szenatus és a képviselőház ülésére a küldöttség, azon ritka kitüntetésben részesült, hogy mind a két házban a terem padozatain foglalhatott helyet a nyilvános ülés alatt. Jelenlétünkben felállott Michigan államnak ősz senatora: Cass tábornok s a hozánk intézett, melegszerü üdvözlete után, azt indítványozta felindulástól remegő hangon, hogy *szakittassék meg Ausztria kormányával*, mely a civilizáció törvényeit és az emberiség erkölceit lábbal tapossa, minden *diplomáciai érintkezés*.

Ezen indítvány egyhangulag elfogadtatott, mire az akkori osztrák követ: *Hülseman báró rögtön elhagyta Washingtont*.

Webb ezredes pedig: az amerikai bécsi követ visszahivatott.

Azon páratlan, fényes és nagyszerűségében magasztos óvációkat, melyekkel Kossuth és társai, 3 évvel később fogadtattak: Pulszky Ferencz és megboldogult szellemdús neje mesterileg leírták annak idejében; magam akkor a Csendes tenger partján, a távoli Californiában laktam, csak közvetlen elutazása előtt keresvén fel Kossuthot Bostonban; tanúja voltam a tiszteletére ott rendezett ünnepélyeknek.

Ezen soraimmal csak személyes tapasztalaimat óhajtom a jelen nemzedékkel oly célból közölni, hogy abból azt a tanúságot meríthesse, hogy az emberiség színe-java méltányolja, tiszteli és nagybecsüli a hazaszeregetet és a szabadságért való áldozatkésztséget: nemzeteknél ép úgy, mint egyes polgároknál.

Vácz, 1893. márczius 4-én.

Fornet Kornél.

Vasvári csapatjainak 1849. május 5—6-iki csatája.

(Dekker János levele után.)

Az egykoru kolozsvári lapok közül a „Honvéd”-ben találjuk följegyezve, hogy Csányi László kormánybiztos miniszterre nevezetvén ki, helyét *Szentiványi Károly gömöri főispán* mikor és miként foglalta el?

Az új kormánybiztos május 9-ikén érkezett Kolozsvárra. Csányi 12-ikén bucsúzott el a hatóságoktól, Szentiványinál pedig 13-ikán „udvarlott a kolozsvári összes honvéd és nemzetőr tisztikar.”

Ugy látszik, hogy erre a bucsúvételre és üdvözlésre Vasvári is Kolozsvárra jött, miként előttem fekvő két levele bizonyítja.

A május 10-iki kelettel ellátott költségjegyzéket külön cikkben ismertettem. Május 11-ikén pedig 170 szám alatt, Csányihoz intézve, ezt írja:

„Tisztelt miniszter és országos fő kormánybiztos Ur! Van szerencsém ./. alatt ide mellékelni hivatalos jelentésemet a Rákóczi-csapat május 5-iki működéséről. Illó tisztelettel maradván, Kolozsvárt, május 11. 1849. Lekötelezettje: Vasvári Pál, s. k. a Rákóczi-csapat vezérparancsnoka.”

Erre a rövid jelentésre a kormánybiztosi irodában ezt jegyezték: „Visszavárolag a katonai főparancsnoksághoz 11/5. 1849. Fejér s. k.”

Vasvári jelentését tehát a katonai főparancsnoksághoz küldötték s ezért az iratok közül hiányzik. Ezt kívánom pótolni egy levél tartalmának közlésével, melyet a bécsi légio egyik tagja: *Dekker János* irt, kinek többi hozzánk beküldött iratait e lapok 6-ik számában az 55—57 lapon ismertettük.

Dekker János levele 1849. május 21-ikén Bánffyhunyadon kelt s anyjához Szegedre címezve, Hunyadon május 25-iki postabélyeggel adatott fel.

Németül van írva; következő tartalommal: „Kedves anyám! Utolsó levelem óta nem a legjobban foly dolgom, mert május 6-ikán, *) az oláhok ellen, a havasokra vonultunk.

Mikor az oláh táborhoz érkezünk, parancsnokunk, egy nemzetőrségi őrnagy sorakozót (Vergatterung!) doboltatott s minket egy igen keskeny erdei uton vezetett.

Ekkor az oláhok jobbra és balra a hegyekre húzódtak s ott az erdőből a bokrok közül erősen tüzelni kezdettek; így egészen körül voltunk véve.

Most a mi őrnagyunk, a gazember, a mieink tüzelését megszüntette.

Alig hogy ez történt, kapitányunk André és századunkból még 5 ember sulyosan megsebesültek; az őrnagy pedig nemzetőreivel minket cserben hagyott.

Ekkor szuronyt szegezve megrohantuk az erdőt, de rossz eredményel, mert századunk magára volt hagyatva és nagyon fáradt.

Az ellenség a fákra mászott **) és onnan lődözött ránk; mintegy 200 rendes katona (?) volt köztük. Kénytelenek voltunk retirálni, olykor még bornyuinkat is hátrahagyva.

Köztünk 4 halott van és 17 sulyos sebesülés (ezek közt kapitányunké) esett. Az egész században alig 20 ember ha van, ki sebet ne kapott volna, bár jelentéktelent.

*) Tévedés 5-ike helyett? vagy igazán 6-ikán történt?

**) Itt minden erdő *fenyves*. Sz. S.

Én jobb térdemen sebesültem, hol egy posta-szem a hust csontig horzsolta, de már jobban vagyok vele.

Kérek két pár fejrémüt, hogy küldjenek ily czim alatt: „A német légió főparancsnoka *Giron Péter* urhoz, *Dekker János* alvadász számára a 7-ik században *Nagy-Váradon*; ő bizonyosan elküldi hozzám.

A napokban a 4-ik századtól a 7-ikhez tettek át. Háládatos fia

Dekker János, alvadász.

U. i. Kérem fuvolámat és a hangjegyeket is, melyeket Szegeden hagytam, a fejréművel együtt elküldeni.

Feltűnő, hogy ebben a levélben, Vasvárról, a Rákócziak csapatáról; ágyúkról stb. szó sincs, sőt a csata napja is 6-ikára van téve, pedig Vasvári saját jelentésében a napot 5-ikére teszi. Mintha a német légió és a nemzetőrök más oldalról s nem is ugyanaz nap nyomultak volna elő!...

Szabó Sámuel.

Dr. Reiner Zsigmond.

(1848—49-iki honvéd főorvos, Alsóféhérmegye tb. főorvosa, Gyula-Fehérvár szab. kir. város ny. főorvosa, volt kir. törvényszéki orvos.)

Nem csak azok méltók arra, hogy nevüket a történelem megörökítse, a kik karddal és fegyverrel kezükben sebeket és halált osztanak, hanem az is, a ki ezeket a sebeket szeretettel és türelemmel begyógyítja s a ki visszaadja a már elveszettek hitt embert az életnek. S ha e mellett hazájának és a közéletnek is oly áldozatokat hozott, a melyek kiemelik őt polgártársai sorából, nyugodtan végezheti be életét azzal az öntudattal, hogy megtett mindent, a mit ember megtehet, s hogy élete és működése csak hasznára vált hazájának, embertársainak és a társadalomnak.

Az ily férfi megérdemli, hogy embertársai érdemeiről megemlékezzenek, s emlékenél résztvevő könyvel adózzanak.

Ily önfeláldozó és fáradhatatlan tevékenységű élet volt a nem régen — 1893 évi január 29-én Budapesten elhunyt dr. *Reiner Zsigmond* élete.

Dr. *Reiner Zsigmond* szabadságharcunk alatt kiváló és oly szerepet játszott, mely mutatja, hogy mire képes az emberi erőt csaknem meghaladó önfeláldozás, a haza és bajtársai iránti szeretet és kötelességérzet és az e haza fiaiban

soha ki nem haló nemes érzés és nemes lelkiület.

Reiner 1813. október 20-án született Szegeden hol gymnasiumi tanulmányait a piaristák gymnasiumában végezte és egyike volt a legjobb tanulóknak.

Az orvosi tudományokat 1840—43-ig a bécsi, később a paduai egyetemen hallgatta, hol tudori oklevelet is kapott.

A bécsi egyetemen épen akkor tartott előadásokat mint assistens a már feltűnni kezdő, később oly híressé lett *Balassa*, ki egy alkalommal, midőn megtudta, hogy hallgatói mind magyarok, előadását a hallgatók nagy lelkesedése mellett magyarul tartotta meg.

Egyetemi tanulmányait befejezve, hosszabb külföldi tanulmányútat tett, hol orvosi és társadalmi ismereteit bővítette.

A szabadságharc megkezdésekor Szegeden gyakorló orvosként működött; és azonnal a magyar hadseregbe lépett honvéd főorvosi minőségben, századosi ranggal.

Vele egy időben lépett és pedig *Vécsey* hadtestébe bátyja, a későbbi temesvári kir. törvényszéki orvos és tb. megyei főorvos dr. *Reiner József*.

Ugyanezt tette öccse *Rainay Ignác* jelenlegi gyulafehérvári ügyvéd, ki akkor Pesten a központi papnövelde növendéke volt. Reverendáját karddal cserélte fel és *Asbóth* dandárában részt vett Görgei minden csatájában, mint főhadnagy, később mint százados. Görgey őt többször igen fontos küldetéssel bízta meg.

Reiner családja a szabadságharcban szépen volt képviselve.

A hadseregben rövid ideig volt dr. *Reiner Zsigmond* a szerbek ellen működő csapatoknál, honnan a sebesültek gyógykezelésére a szegedi honvéd-kórházba lett rendelve, hol 1849. elejéig maradt.

Mikor *Perczel* a szerbek ellen erélyesebben lépett fel, *Reinert* egy nagyobb csapatba osztották be és a harcztérre küldötték.

Jelen volt a csapatja által résztvett összes ütközésekben. Ott volt *Szent-Tamás* bevételénél és a goszpodinczei sánczok megtámadásánál.

Itt a szerbek nagy része a legelső ágyúszóra futásnak eredt *Józseffel* felé, s közülök közel kétszáz a földre vetette magát.

Nagy volt a bámulás, midőn ily nagyszámu sebesültek akadtak; de mikor őket a táborba vitték, kisült, hogy *semmi bajuk sem volt*.

Kikérdezve, halálfélelem közt elmondták, hogy őket a magyarok ellen mindenféle ígéretekkel csalogatták, s hogy a legelső ágyúszóra azt hitték, hogy *nár végük van*.

A bátor harcziak állapota olyan volt, hogy *Reiner* kénytelen volt őket egyenkint megfürösztetni.

Jelen volt *Ó-Becse* bevételénél és *Perczel* összes további támadásainál, a *Pétervárad* előttinél a római sánczok körül, s a *Titel* elleninél. Junius hóban a *Máriássy*-féle zászlóaljjal az *Ó-Becse* és *Verbász* közötti ütközetben volt.

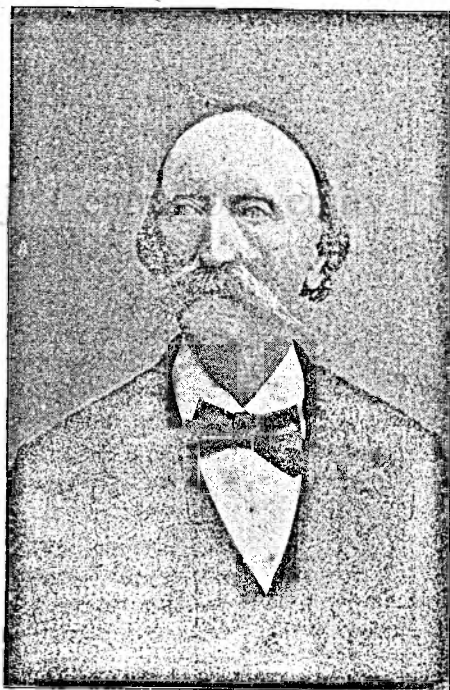
Addig, míg *Tóth* a negyedik hadtestet vezényelte, később ennél, *Guyon* alatt állott.

A július 14-én *Guyon* által megvívott híres *Hegyesi* és a *Szeghegyi* csatában volt *Földváry* ezredes alatt a 104-ik zászlóaljjal.

Itt egy sebesült százados, kit bekötözött, eltörött kardja helyett az övét kérte el, s ezzel tért vissza a harcba folytatni a véres munkát.

Innen *Guyonnal* *Temerin* felé ment és a *mossorini* támadásnál is jelen volt.

1849. július 30-án *Guyon* a szegedi elsánczolt táborba vonult vissza, honnan azonban *Dembinszky* — *Haynau* közeledtérére — a szegedi állást földalta és *Uj-Szegedre* vonult.

Reiner Zsigmond honvéd főorvos.

Reiner természetesen csapatjánál mindenütt jelen volt, így az augusztus 5-iki szőregi csatában is.

Igy egy felcserje szekeren éppen a lövonalban állott és fejét veszítve a körötte röpködő ágyúgolyók miatt, halálfélelmek között jajgatott, míg a mindig hidegvérű és nyugodt Reiner nem figyelmeztette, hogy szekerevel kissé oldalt vonuljon, hol a golyók nem fogják érni.

A *szt.-andrás*i ütközetből, miután a visszavonulók a nagy zavarban nem tudták, hogy *Bem* Lugosra vonult, ő néhány csapattal Remetére jutott, hol fáradt és éhező tisztársai az ottani kocsmárostól azt a rövid választ kapták, hogy semmi enivalót nem adhat, mert nincs, míg Reiner a kocsmárosné meg nem nyerte, mire rögtön volt élelem bővében.

Remetéről Lugosra érve, még látta a menekülő *Kossuthot*.

A *világosi* fegyverletétel után *Bem*, *Guyon* hadtestével — melyben Reiner is volt — *Facseten* át *Dobrára* s innen *Dévára* vonult.

Augusztus 17-én a *Steinnal* egyesült *Bem* és *Guyon* hadoszlopa a szökések folytán folytonosan gyöngült. Reiner a szomorú helyzetben is híven kitartott, míg *Beke* ezredes *Dévánál Lüders* előtt letette a fegyvert, a midőn is Reiner bajtársaival együtt orosz fedezet alatt fogva a gyulafehérvári várba vitetett.

Kardját nem adta át az oroszoknak, hanem nagy bőrdíjébe zárta, mely azonban később elveszett.

Leggyászosabb napjai voltak e napok a nemzetnek és minden egyes fiának. Reiner azonban sem akkor, sem előbb sohasem veszítette el bátorságát és hidegvérét.

Az egész hadjárat alatt csapatját a legveszélyesebb ütközetekben sem hagyta el soha, és a legnagyobb tűzben kötözte és ápolta sebesültjeit, oly időben, midőn *Klapka* — miután az orvosok legnagyobb része magát az ütközetben csapatjaiktól távol tartotta — kénytelen volt rendeletileg a csapatparancsnokoknak meghagyni, hogy orvosukat szigorú felelősség mellett kötelezzék, hogy minden ütközetben a szükséges kötszerekkel csapatjaik közelében legyenek és a sebesülteket azonnal bekötözzék.

Egy napig volt Reiner csak a gyulafehérvári vár kasamáiban fogva, mert a mint *Auguszt* várparancsnok megtudta, hogy a fogoly tiszték között orvos van, maga elé hívatta, s miután orvosai nem voltak, kötelességévé tette, hogy a várbeli katonai kórházban volt hatszáz sebesült császári katonát gyógykezelje.

Reiner csak oly feltétel alatt volt hajlandó a parancsnak eleget tenni, ha egyttal megengedtetik neki sebesült honvédbajtársait is gyógykezelni, mire a várparancsnok — másként nem segíthetvén magán — végre ráállott, s Reinert becsületszóra szabadon engedte.

Emberi erőt meghaladó, s oly munkát végzett akkor Reiner, melyet bámulni lehet csak, de leírni alig, s melynek egyedüli jutalma és öröme volt a siker és az elért megbecsülhetetlen eredmény, bajtársainak megmentése, s mely működésének egyik tanúja volt, az akkor a híres *XI-ik zászlóaljban* szolgált, s *Gyulafehérvárt* szintén fogva volt *Borszék*y *Soma*, jelenleg nyugalmazott miniszteri osztálytanácsos, s az 1848—49-iki honvédek országos központi bizottságának tagja, kit Reiner akkor szintén gyógykezelt.

Ekkor kezdődött Reiner legszebb, és nemes lelkét legjobban kitüntető odaadó és önzetlen igaz, hazafiai működése.

Midőn mindenki elveszettnek hitte a hazát és önmagát, s még a szerencsétlen éhező, beteg és sebesült

honvédeken sem mert segíteni senki, ő nem tudott kétségbe esni, s nem akart csüggedni. Bizott a jövőben, s a pusztulás és romlás képét mutató elfogott és sebesült bajtársakon segített, gyógyította, vigasztalta és támogatta őket.

Határozott, nyílt, bátor és mégis szelid és jóakaratu fellépésével, ritka nagy műveltségével tiszteletet tudott parancsolni még a győző császáriakban is. Az ellentéteket, mik akkor a magyarok hátrányára mindenütt felléptek, ki tudta egyenlíteni. Fellépésén és akaraterején alapult befolyásával keresztül tudta vinni azt, hogy a honvédek, kik közt betegség, pusztulás és halál uralkodott, s kiket sem a lakosság, sem a városban volt 3 polgári orvos sem támogatni, sem gyógykezeltetni nem mertek, jobb bánásmódban részesültek.

De éppen idején is lépett közbe gondoskodásával, mert a sebesültek typhus, cholera és scorbut betegek részben szabad ég alatt, ápolás, csaknem élelem és víz nélkül három napig nyomorogtak és senki velük nem törődött.

Egy honvéd tűzérre — kinek lábát ágyúgolyó vitél — úgy akadt Reiner véletlenül egy elhagyott fáska-marában. A szerencsétlen három napig embert nem látott, vizet nem kapott, s sebei már férgesedni kezdtek.

Ily képe volt a szerencsétlen bajtársak helyzetének akkor.

És Reiner segített mindenkin.

A könnyebben sebesülteket egymás segítségére utasította és a bekötözésre és ápolásra tanította.

Az összes sebesülteket és betegeket minden segítség nélkül egymaga kezelte.

Kötszerekkel és gyógyszerekkel — saját költségén — saját vagyonából látta el őket és mindig büszke volt arra, hogy mindezeket a maga erejéből volt képes véghez vinni.

Két hónapi szakadatlan fárasztó és szeretetteljes ápolással — mely idő alatt a császáriakat is kellett gyógykezeltetni — ötszáz beteg és sebesült honvéd közül, az *Auenfelsi August* várparancsnok által részére kiállított elismerő levél szerint, melyben a fenti adatok foglaltatnak 366 már a biztos pusztulásnak szentelt honvéd bajtársa életét mentette meg *dr. Reiner Zsigmond*.

A gyógyultakkal később az történt, hogy 200 at közülük a császáriak, mint teljesen harczképest besoroztak.

Önfeláldozó működése annyira megnyerte a különhen szigorú katona *G. Auenfelsi August* várparancsnokot, hogy felszólította, lépjen be a hadseregbe, mit azonban Reiner nem tett meg, hanem a városban magán gyakorlatra adta magát, miután működését a várban volt császáriak gyógykezelésével befejezte, mit szintoly buzgalommal tett meg. Sőt midőn a császári kórház-orvos megbetegedett, a kórház összes betegeit itt is egymaga látta el, miért is a várparancsnok néki írásbeli legmelegebb elismerését fejezte ki. Pedig ez időben nem igen osztogattak elismeréseket 48-as honvédeknek.

Az 50-es évek elején minden évben hosszabb külföldi utakat tett. Bejárta majdnem egész Európát. Franciaországot, Hollandiát, Németországot, Olaszországot, hol azelőtt is hosszabb ideig tartózkodott, s volt rövid ideig Angliában, Londonban, hol beteg lett s a kórházban gyógykezeltette magát, s a hol számos volt honvéddel találkozott. Járt Törökországban is.

*

1855-ben az erdélyi helytartó-tanács által városi főorvossá lett kinevezve, az alkotmányos szervezés, 1867. óta pedig, mindig meg lett választva főorvossá.

Ezen állásában a neki többször írásban kifejezett meleg elismerésekben volt része és ép úgy orvosi működésében, mint egészségügyi előadó is, mint a köztéren és a magángyakorlatban az összes lakosság teljes megelégedését vívta ki magának.

Különösen a városban gyakran uralkodott himlő és dyphtheritis járványok idején, midőn e betegségek családjában is nagy pusztítást vittek véghez, és különösen az 1873-ik évi cholera-járvány elfojtása és terjedésének meggátlása körül kiváló érdemeket szerzett.

Harminczhat évig volt a város főorvosa, s az alkotmányosság visszaállítása óta Pogány György főispán által alsóféhérmegye tiszteletbeli főorvosává lett kinevezve, s ezen időn át minden sorozáson, utóállításon és fölülvizsgálaton, mint ezen bizottságok főorvosa állandóan résztvett.

1856-ik évi márcziustól kezdve 1890-ik év végeig a városi kórház főorvosa, s mint ilyen, 1857-ben a seb-orvos hat hónapig nem látogatta a kórházat, ezen fél év alatt egészen egyedül kezelte azt, a hol minden lehető elkövetett a betegek jólétének előmozdítására, a mit neki mindig sikerült is elérnie, annál is inkább, mert a városi tanács elismerései szerint a betegek szeretetét és vonzalmát szeretetteljes bánásmódjával mindig megtudta nyerni.

Sőt 1886-ban 72 éves korában is, midőn az orvos távol volt és a szomszédos elővárosban Maros-Portuson a dyphtheritis dühöngött, hónapokig egymaga kezelte a kórházat és a város egészségügyét.

A város egy időben kórházát zavart anyagi viszonyai miatt nem volt képes fentartani, Reiner a kórházat 1863-tól 1870-ig, tehát *hét teljes évig sajátjából látta el.*

Hogy a kórházon végleg segítve legyen, a városi tanács útján az akkori erdélyi főkormányzókhoz felterjesztés tett, mely szerint minden ház után a kórház fentartására 20 kr. lett volna szedendő.

Dr. Pataky Dániel erdélyi országos főorvos és főkormányzói tanácsos ezen felterjesztésre azt válaszolta, hogy a kórház körül kifejtett buzgósága közelismerést érdemel, és ő azt a főkormányzói tanács ülésében több ízben meg is említette és hogy Gyulafehérvárt egy jól rendezett kórház léte szükséges, az elismert igazság, de a város ilyet a maga erején a mostani viszonyok közt nem képes fentartani, a kivetendő husz krajczár pótlék pedig a jelenlegi országos elszegényedés miatt mostan nem vihető keresztül.

Pauler igazságügyi miniszter 1873-ban a törvényszéki orvosi teendőkkel bízta meg, mely állásában véleményeivel is kiváló szakértelmet tanúsított. Sőt ideiglenesen a törvényszéki fogházorvosi teendőket is végezte, míg 1872-ben ez állás rendszeresítve lett és erre más lett kinevezve.

Az összes hazai és az országban fiókokkal bíró idegen biztosító intézetek kinevezett orvosa volt, mely állásában a leglekiismeretesebben járt el.

1868-ban az Első Erdélyi vasút angol vállalata egész angol coloniát hozott Gyulafehérvárra. Senki sem tudott azonban a városban angolul. Reinert, ki az angol nyelvet tökéletesen bírta, a vállalat orvosának nevezte ki. S a későbbi erdélyi vasúttársaság is orvosának nevezte ki, honnan az államosítás után a magyar kir. államvasútnak 1888-ik évig működött.

Az 1885-ik évi budapesti országos kiállítás alkalmával megtartott orvosi congressusra a város által ki lett küldve, midőn egyúttal a főváros kórházi viszonyairól és tapasztalatairól, főleg a gyermek egészségügyről,

mely kedvező szaktanulmánya és gyakorlati működési tere volt, terjedelmes jelentésben számolt be, mely jelentése a megyei lapokban is közölve lett és orvosi tudományos szakképzettségéről tett tanúságot.

Reiner tagja volt a városi képviselő testületnek és a közélet minden mozzanatában részt vett.

Érdeklődése kiterjedt mindenre, a mi hazafias, tudományos, vagy művészeti volt.

Az elnyomás idején és azután is az irodalmat és a színművészetet hathatósan támogatta és pártolta.

Nem volt irodalmi mű, mely előfizetőjét ne találta volna benne. És gyűjtötte az előfizetőket az egész környéken a magyar irodalmi vállalatok és termékek részére.

1851-ben az erdélyi múzeum-egyletnek is részvényes tagja lett.

Nagy áldozatokat hozott minden téren és sokat áldozott a színészet előmozdítására akkor, midőn annak támogatása az absolutizmus alatt, nagy áldozatok árán is föltétlenül szükséges volt.

Nem volt a városban megfordult szintársulat, melyet pénzzel ne támogatott volna, s a szinpadi berendezések és a garderobe nagy része Reinertől kerültek össze.

Az újabb időkben ebből kifolyólag néhány humoros esete is volt.

Igy nem régen megjelent nála egy régi színigazgató azzal, hogy nagyon meg van szorulva s kéri a doktor urat, kölcsönözzön neki száz forintot. Pontosan meg fogja fizetni. Szó nélkül vette elő Reiner fiókjából az igazgató egy régi, a kértnél nagyobb összegről szóló adóslevelét e szavakkal: „no direktor úr ezt önnek ajándékozom.”

A külföldi irodalmat sem hanyagolta el soha. S ezekre menő könyvtára volt, az összes európai irodalom termékeiből, s e mellett orvosi könyvei és folyóiratai is könyvtárat tettek ki.

Az osztrák képzőművészeti egylet első tagjai közé tartozott. És igen szép metszet, műlapjai, műkiadványai és műgyűjteményei voltak.

A zenét nagyon kedvelte és maga is kitünően hegedült valódi Straduarius hegedűjén.

Még iparvállalatokat is ráért támogatni. Igy házfedő palabányát nyitott és kikészítő malmot állított fel néhány társával. Ez azonban csak pénzébe került, a nélkül, hogy e vállalat — a szakértők hiánya és közlekedési akadályok miatt — prosperálhatott volna.

Mint orvos kiválóan ügyes, lelkiismeretes és nagy gyakorlata és szakismereténél fogva a legkét-égbesettebb esetekben is segíteni volt képes.

A 60-as évek elejétől kezdve, csak a városban és annak környékén működött, dacára ennek, egész Erdélyben ösmerték nevét és orvosi ügyességét.

Orvosi sikereit érintve, mondja írásbeli elismerésében volt főispánja, a későbbi hunyadmegyei főispán Pogány György, hogy az emberiség érdekében a legnagyobb haszonnal és szerencsével működött.

Alakja, megjelenése imponáló volt, modora nagyon szívélyes, kedves és humanus, úgy, hogy mindenki szerette, s „doktor bácsi“-nak szólították, még a nála korosabbak is.

A környék oláh népe pedig, „Doftor mundreu“ a „szép doktor“ névvel jelölte.

Nagy olvasottsággal bírt és csodálatos emlékezőtehetséggel volt megáldva. Nyelveket pedig bámulatos könnyűséggel tanult. Az összes európai nyelveket beszélte,

sőt 60 éves korában a spanyol nyelvvel is sikerrel birkózott meg.

A keleti nyelvekkel is kísérleteket tett, így a török nyelvvel, de kevesebb sikerrel.

Nem is volt idegen, ki vele ne érintkezett volna. Tudósok, kik az erdélyi országos levéltárat vagy a Batthiányi-fele könyvtárt kutatták, vagy külföldiek, kik a bányavidékre törekedtek ő hozzá fordultak, mert mind-egyiknek nyelvén tudott beszélni.

Sokoldalúsága és nagy elfoglaltsága mellett, nyíltszívű, igazi ember volt, kinek mindig volt ideje jót tenni és segíteni mindenkin.

Éjjelei is betegeié voltak, e miatt álmatlanságba esett, mely a hatalmas, szívós, erős embert nagyon elgyengítette.

A 60-as években és a 70-es évek elején, midőn az akkor még törvényhatóságú Gyulafehérvár igazi pezsgő magyar közeletet élt, midőn mondhatni minden közügy volt, dr. Reiner estélyei is híresek voltak, s háza a legelőkelőbb vendégeket fogadta.

Daczára forradalmi szolgálatainak, nemzetiségi különbség nélkül tisztelte és szerette őt mindenki.

A tisztikarban ép úgy voltak tisztelői, mint a régi beamterek nagy seregében.

Soha az öszhangot közte és a társadalom legellen-tesebb részei között semmi sem zavarta.

S ez csak természetes volt egy kiváló műveltségű embernél, ki társadalmi és nemzetiségi különbséget soha sem ismert.

S ezért igen érdekes esetei voltak.

Ő az 1848—49-es honvéd főorvos egy alkalommal a Nagy-Enyed elpusztulásáról híres *Axintye Severu*-nak életét mentette meg, midőn egy megdühödött bika ennek hasát teljesen fölhasította, úgy, hogy megmentéséhez alig volt remény.

Janku Avramot, a híres „havasok királyát“, ki egy nép fölött uralkodott, s a ki később örülten, nyomorultan, tilinkójával koldulva járta be az országot, egy ideig gyógykezelt, ruhával és pénzzel látta el, sőt a szánandó és szerencsétlen ember részére később gyűjtést is rendezett.

A vár katonai parancsnokai mindig szívélyes viszonyban állottak hozzá.

S *Haynald* és *Fogarassy* erdélyi püspökök igaz barátsággal viseltettek iránta.

Fogarassy püspök — e valódi egyházfejedelem — bár látogatásokat tenni nem szokott, Reiner családját meglátogatni el nem mulasztotta soha.

Egyszer az öreg püspöknek kissé eredeti módon tett nagy szolgálatot Reiner. Fogarasi püspök egy nagy diszebéden halat evett. A hal csontja torkán akadt, úgy, hogy fuldokolni kezdett. A jelenlevők oda voltak. Reiner a jelenlevők nagy szörnyűködésére néhányszor keményen a püspök tarkójára ütött, mire a csont kiugrott a garatból. A püspök magához tért, megszorította Reiner kezét e szavakkal: „Köszönöm doktor bácsi, (a püspök 13 évvel volt idősebb nála) most jó volt, de máskor nem kell belőle.“

A jó viszony közöttük a püspök haláláig mindvégig fennállott.

Reiner személyes működését mindenütt elismerés és tisztelet kísérte.

1890-ben visszavonult hosszú és sikeres működése teréről.

Gyulafehérvár város közgyűlése, midőn felmentését kérte, a város közönsége iránt és a közegészségügy terén tanusított hosszas szolgálataért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Szilágyi igazságügyi miniszter pedig hosszú időn át teljesített buzgó és sikeres működéseért elismerését fejezte ki.

Ekkor Budapestre költözött, hol 1893. január 29-én érte őt utol szeliden és minden szenvedés nélkül a halál.

Igy töltötte be pályáját e férfiu szépen, önzetlenül és nemesen. Igaz, tiszta hazaszeretettel és nemességgel tetteiben, minőt ritkán találni valahol.

*

Reiner későn 46 éves korában nősült. Neje, ritka műveltségű nő volt, ki csak férjének és gyermekeinek élt. Leányai jelenleg is vezetése alatt állanak.

Fiai nemes atyjuk nyomdokain igyekeznek haladni és igen szép társadalmi állást foglalnak el a főváros közeletében.

A legidősebb dr Reiner Ignác ügyvéd, miniszteri s. titkár az igazságügyminiszteriumban és jogi író.

Zsigmond, ki már legfiatalabb kora óta részt vesz a közügyekben, s képviselőjelölt is volt, Gyulafehérvárt a „*Politikai Szemle*“ című lapot szerkesztette és az „*Alsófehérmegyei történelmi,- régészeti és természettudományi egyesület*“-et létesítette, Ete Zsigmond név alatt a szépirodalom művelője, s a régészetet előszeretettel cultiválja.

A legifjabb János jog és államtudor, gyakorló ügyvéd; a budapesti egyetemen az egyházjog magántanára, az államtudományi államvizsgálati bizottság tagja és kiválóan ismert jogi író.

A három fiatal embert atyjuk nemes emléke vezetni megkezdett pályájukon. △

A XII. Társas-estély.

Kolozsvár, ápril 16.

Három öszbe borult ezredes köré csoportosultak szombaton a bivek, a kik a „Történelmi Lapok“, ereklje-muzeum XII-ik társasestélyén megjelentek, hogy Szabó Samu tanár beszámolóját fővárosi küldetéséről hallják.

Nem hétköznapi időknék, hanem nagy időknék volt, nem tarúja, hanem kiváló cselekményeket véghez vitt férfiak mind a három. A jelen volt fiatalabb nemzedék bizonyos megilletődéssel szemlélte őket; azt a glóriát látta fejük fölé emelkedni, a mely Piskinél, Aradnál, Temesvárnál véghez vitt nagy tettek fonalszálaiból szövődött, a melyért 1850. márcz 5-én a „Kriegs Recht“ által az egyiknek kötél általi halál, melyet a kegyelem fogságra változtatott, a másiknál ezredesből lett közlegénység, fogság, megpróbáltatás volt mindenkinek a pályadíj.

Gábor Áron segédjét: Szabó Sámuel is, kinek beszámolóját hallani összegyűltek, kellemesen lepte meg a társaság. Kifejezést is adott ennek felköszöntőjében, kijelentvén, hogy Kolozsvárnak olyan három ezredese van itt együtt, a kikre a haza bármely városa büszke lehet.

A meghitt társasestélyen, a mint a naplóban nevüket beírták, jelen voltak: Szabó Sámuel, Spaller Károly, Biró József, Szigethy Miklós, Végh Bertalan, Inczedy Sámuel ezredesek, Vajasy Lajos, Létay Lajos, Mamicza János, Münszter Ede, dr. Léwy József, Cserey György, Kőmives Gerő, Gazy József, Szucsáky Imre, Bocskor Lajos, Nedoroszték János, Kalmár Antal, Kuszko István, Esztegár Kristóf, Walter Ede, Deáky Albért, Hory Béla, Nagy Vilma (Bethlen), Kolozs-

váry Etelka, özv. Bregárdt Jánosné, Bojáky Sándorné, Bojáky Sándor, Nagy Károly telekkönyv-vezető (Bethlen), Sallak Árpád, Gál Kelemen, Csürös József, Poszler Gyuláné, Poszler Gyula, Veress Endre, Vincze István, Vincze Istvánné, Várady Aurél, Benigni Samu és Orosz Dániel.

Az estélyen Deáky Albert a múzeum elnöke nyitotta meg a toasztok sorát.

Szabó Sámuel köszöntötte fel, a ki ősz hajjal, de fiatal szívvel ma épen úgy lelkesedik a haza ügyeiért, mint akkor, a midőn az ágyúkat irányozta.

Szabó Samu tanár úgy fogadja, hogy az ügynek, a melyet szolgál, a férfiaknak, a kik együtt működtek, szól az elmondott felköszöntő. A nagy napok jelen levő három ezredesét éltette.

Inczédy Samu ezredes a jelen levő szép társaság üdvözlétére és egészségére emelt poharat.

Deáky Albert elnök Inczédyt, mint a múzeum által megválasztott tiszteletbeli elnököt lelkes éljenzés között üdvözlőlvén, felkéri Csürös József ref. papjelöltet felolvasására, a jelentésnek, melyet Szabó Samu a fővárosi honvédegyletről tett.

Csürös felolvassa a Szabó Sámuel jelentését, mely a „Történelmi Lapok“ ápril 15. számában megjelent. A hola Kossuth nevééről volt szó, a társaság zajosan éljenzett. Megéljenezte Krudy Gyula, Degré Alajos elnöki működését is.

Az érdekes felolvasás máskülönbén nemcsak az 48—49. honvédek, hanem az összes jelenlevők figyelmét lekötötte.

Felolvasás után Inczédy Samu elismerését nyilvánította s megköszönte Szabó Sámuelnek a gondnal kidolgozott, a szívből merített s a bajtársak szívéhez szóló jelentést.

Az estélyen a honvédszegélyezési ügy miben állásáról folyt azután az eszmecsere.

Majd Inczédy Sámuel köszöntötte fel a társaság jelenlevő hölgyeit.

A felköszöntés után Várady Aurél melegen emlékezett meg a 48—49-es honvédek magatartásáról kapcsolatban a budai honvéd-szobor leleplezési ügygyel.

Ezután Inczédy Samu Kuskó Istvánt, a Történelmi Lapok szerkesztőjét, ki a kolozsvári orsz. ereklyemúzeum alapításával az ország fővárosának, s Aradnak hasonló kezdeményezésre eszmét adott, ki a „Történelmi Lapok“ alapításával a történelmi emlékek összegyűjtésére a módot megtalálta s ki e társas-estélyek létesítésével az összetartást, az együttérzést fokozza, köszöntötte fel.

Később be lett mutatva a jelenlevő Gazsy József által adományozott több ereklye-tárgy, melyet a múzeum részére adományozott. Van ezek között egy emléklap Szeben bevételéről. „Arany furulya“ czímen egy kötet vers a szabadságharcz idejéből, Bem tábornok képe aláírásával és több rendbeli honvédkép.

Nagyon érdekes volt az az okmány, a melyet Veress Endre felolvasott. Ez Kornis Elek első alispántól szólott Közép-Szolnokmegyéből s Domokos, az oláhok által később és felégetett magyar község birtokosságához volt intézve. Ebben az alispán 1849. máj. 14-ére a község templomában ünnepélyes isteni tiszteletet hirdet, s a haza oltárára adományok tételére hívja fel a közönséget. E nagyon becses okmány Szász Dániel 48—49. honvéd-tiszt, magyar-láposi körjegyzőtől, Kovács Dezső tanár útján került a Veress kezéhez, hogy az ereklye-múzeum birtokába jusson. Felolvasó felhívta a társaság figyelmét arra, hogy tulajdonképen 44. évfordulóját üljük a függetlenségi nyilatkozat napjának, mely 1849. ápril. 14-én Debreczenben lett kihirdetve.

Kuskó István a midőn megemlékezik e megyéről, mely a szabadságharczban sok megpróbáltatásnak volt kitéve

s melyben oly kiváló hazafiak éltek és élnek, élteti a megye egyik jelenlevő képviselőjét: Nagy Károly telekkönyvvezető s leányát: Vilma kisasszonyt.

A meghitt körben vidáman együtt mulató társaság jótékonyt is gyakorolt. Az ereklye-múzeum gyűjtő-könyvecskéjén a „Vasvári emlék-alap“-ra tekintélyes összeget adományozott, továbbá már néhai Kárpáti Nagy Benő, a Bocskai honvéd-zászlóaly 2. század parancsnoka által irt „Egy honvéd albuma“ című könyv 10 példányát vette meg, mely könyvet a néhai szerző leánya javára árusították. Azonkívül vendégül hívott egy szegény honvédet, kinek nyugdíjazási kérése 8 hó óta hever a közp. segélyezési bizottságnál.

Bejelentették az estély folyamán még azt, hogy a jövő összejövetel lesz a társas-estélyeknek évforduló napja. Van-nak, a kik szívvel-lélekkel figyelemmel kísérik a távolban a szabadságharcz férfai közül ezeket az érdekes összejöveteleket.

Ez érdeklődők között egy negyvennyolczas honvédtiszt, ki a „Történelmi Lapok“-nak munkatársa, kora és a távol-ság miatt személyesen nem jelenhetvén meg, igen érdekes meglepetést fog szerezni a jövő estélyre a társaságnak. A meglepetés tárgya egy 3 tagu bizottságnak a titka. E titok, titoknak marad május 15-éig.

Szemlélő.

Honvéd-egyletek köréből.

Hány szabadságharczi honvéd volt Kolozs-megyében?

Kolozsmegyében és Kolozsváron 1867. után 618 honvéd igazoltatta magát. Körülbelül még ennyi honvéd volt, a kik nem igazoltatták magukat. Az igazolt honvédeknek egy nagy része már elhunyt. A kolozsvári honvéd-egylet márcz. 28. közgyűlésén bizottságot küldött ki, a mely bizottság számba fogja venni, hogy kik élnek és kik haltak meg? E számbavétel után közgyűlést hívnak össze s az elébe fogják terjeszteni a kidolgozott névsort, mely alkalommal a honvéd-egylet tisztviselőit és választmányát is megválasztják. A kiküldött bizottság megyei és városi tagokból magát kiegészítheti. Tagjai a bizottságnak: Szabó Samu, Biró József, Münszter Ede, Mamicza János, Nedoroszték János. Az élők és elhunytak megállapításánál, ha szükséges lesz, a hatóságok támogatását is ki fogják kérni. A bizottság a munkát folyamatba is tette. Ezt az eljárást követhetnek más helyen is.

A kolozsvári honvéd-egylet közgyűlése.

Nagyon szép s a nagy napok még élő katonáihoz igazán méltó közgyűlést tartott márczius 28-án délután 4 órakor a kolozsvári és a kolozsmegyei 48—49 honvédegylet. A gyűlésen együtt láttuk majdnem teljes számmal a szabadságharcz Kolozsvárt élő főbb intézőit és nagyszámmal annak katonáit. A gyűlést Inczédy Sámuel ezredes elnök vezette, szép beszédben méltatva a ma már őszbe boruló honvédsereg multját s az egylet nemes feladatát. Meleg részvétellel emlékezett azután meg az eltűnt jelesebb bajtársakról is. Ezután a mult gyűlés jegyzőkönyvét, melyben a Henczy szobor koszorúzása elleni egyhangu határozat foglaltatik, olvastatott tel. Felolvasták a budapesti leiratot a közgyűlés ügyében és elhatároztatott, hogy a gyűlésen az egylet képviselteti magát. A segélyző központi egylet alapszabályait is ismertették s az elnök felvilágosította a gyűlést, hogy az országos közgyűlés leszállította ugyan 60 évre a segélyezési életkort 65 évről, e jegyzőkönyvet azonban a miniszter még nem hagyta jóvá. Több

egyleti ügy elintézése mellett elhatározták, hogy számba veszik az egylet-kerületében még élő honvédeket, hogy a szerint megállapítsák a segélyezés dolgát. A központból nyert segély tárgyalásánál igen rokonszenves hangon szólaltak fel a bajtársak érdekében Szigethy Miklós ezredes és Szabó Samu tanár. A gyűlés az elnököt és az eddigi választmányt az ügyek további vezetésével megbizta és elhatározta, hogy a tisztujtást egy külön közgyűlésen fogja a tárgysorozat előleges közzététele mellett megejteni. A gyűlésen Czákó József negyvennyolczas honvéd jegyzett.

Báró Riedesel és Sebő alezredes párbaja.*)

Az „1848—49.“ Történelmi lapok 1892. évi 17. számában, a 188. oldalon egy közlemény jelent meg báró Riedeséről. — Minthogy Végh Bertalan ezredes ur zárjel közt maga is mondja: „ha emlékezete nem csal“ — bizonyára megengedi, ha egész hitelességgel elbeszéltem a Riedesel és Sebő Alajos császári (1-ső sz.) huszár alezredes közt lefolyt párbajt, annak helyét és idejét.

1849. Április 4-kén indult Jász-Berény alól Tápió Bicskének az 1-ső hadtest: a Dipold dandár, Nagy-Káttáról a jászság futó homokjain, szőlőskertek, itt-ott nyír és cser ligetek közt, déltájban a kiáradt Tápió patakon, egy legfeljebb 9 láb széles rozoga hidon átkelve Tápió-Bicskéhez közeledett. A czirkáló huszárok jelentik, hogy Bicskén sok a podgyász, kevés a katona. Annál jobb, véli a dandár vezér, legalább könnyebben hozzá jutunk; s azzal az ágyukat a homok domb élére felhajtattja, s elkezdte a falut lövetni, zászlóaljait pedig rohamra küldi.

Jobb szárnyon a 26. középen az 52. balszárnyon a 6. zászlóalj támadnak a falura. — Bent a faluban nagy csendesség. A 6. és 52. zászlóaljok akadály nélkül érnek a faluig. Ekkor egy ellenséges ütég T.-Bicske északi oldalán előhajtattja, s az 52. zászlóalj oldalát fenyegeti. Az ütég elűzésére a zászlóalj rohamra indul, mire a császáriak az ágyukat vontató kötélen vissza viszik. — A 26. zászlóalj kerülő útjából a támadásul kijelölt pontra meg el nem érkezett; de a faluból hallatszódó erős puskapogóság világosan jelzi, hogy a 6. zászlóalj, már megkezdte a támadást, az 52. zászlóalj tehát sietve indult a falu keleti oldalán nyíló, legfeljebb 4 öl széles szűk utcának, a mely mintegy 100 öl hosszúságban haladva éri el, a községnek, északról délre vonuló fő-utcáját.

Balról a szűk utcára háttal fekvő épületek, jobbról a réteket bekerítő sövények alkotta defilében, golyó zápor közt rohant előre az 52. zászlóalj, mignem egy trágyából hevenyészett torlasz zárta el útját, a torlasz mögül ismét egy sortüz csapat már is megtizedelt soraik közé. — Az első a torlaszra ugranak, a szuronyok összekoczczanak; a legénység többi része, hogy a réten álló ellenséges csapatot elkeresse, a sövényt töri, de egy újabb sortüz lesepri a torlaszt vivókat, s ebben a pillanatban a faluból a zászlóalj háta mögé kerülő horvát zászlóalj sortüze is, a beszorult zászlóalj sorai közt rémitő pusztitást tesz.

A megsemmisülés küszöbén, a fejét vesztett őrnagy helyett, Le Bégh Dénes százados, az iszonyu csatazajt tulharsógó hangon elkialtja magát: „52. zászlóalj jobbra át, szuronyt szegezz, utánam“, s evvel a hátulról előtörő horvát zászlóaljra veti magát, s a horvát zászlóalj szétrobbantott tömegén áttötve — kezdi meg a zászlóalj a visszavonulást.

*) Ezt a Dávid és Goliáthra emlékeztető érdekes párbaj leírását, mely Végh Bertalan ezredes cikke után kevés időre beküldött, csak most vehettük sorra.

Szerk.

Nem fűzöm tovább a visszavonulás küzdelmeit; átterek a Sebő alezredes és b. Riedesel közt, Tápió-Bicskénél, és nem Isaszegnél lefolyt párbajra.

A még a csatatéren levő le nem szerelt ágyuk és 2 század huszár fedezetére, a 6. és 52. zászlóalj roncsait, a veszedelemre elősiető Görgey tábornok, a Tápió patak mellett, a hid két oldalán állítja fel.

Ekkor vágat elő Riedesel császári őrnagy két század Jellachich huszár élén; csapatját megállítja s kardjával Sebő alezredesnek integet. A magyar huszárok is megállanak s a két lovas vezér egymásnak rohan.

No de leirom a párbaj lefolyását úgy, a mint később Lasztócson Szemere Miklósnál, Sebő alezredesnek a szájából hallottam . . . Sebő alezredes b. Riedeselt, már régebben, mint óriás erejű s híres kardvivót ismerte, s a mikor lovas csapatja élén előrobogó Riedesel kardjával felé integetve, tusára hívta, a kihívást csak azért fogadta el, nehogy huszárjai szemében kisebbséget szenvedjen, de meg volt győződve, hogy Riedesel levágja. — Azért hát előre vágatott; az első összecsapásnál mindketten sértetlen maradtak, de Sebő észrevette, hogy lova erősebb, s a Riedesel lovát visszatolta. A másodszori összecsapásnál Sebő teljes bizalommal lovában is, mint a villám rohanta meg Riedeselt, s ekkor . . . feltúrte jobb kezén kabátját, s a csukló alatti forradásra mutatva, mondá: ekkor kaptam ezt a rettenetes vágást . . . Hát Riedesellel mi történt? kérdi Szemere. Riedesellel? no hát ő meghalt fejezi be elbeszélését Sebő alezredes.

Riedesel ketté hasított koponyával, halva zuhant le lováról, Sebő pedig, kéz-csukló alatti mély sebbel lovagolt vissza huszárjaihoz. Még Komáromnál is felkötött jobb kézzel láttam őt, osztálya előtt lovagolni.

A párbaj után a Jellachich huszárok visszavágtattak a magyar huszárok pedig a Tápió túl oldalára húzódtak, és mikor a császáriak csatárai, már a patak partján uralkodó homok dombot is ellepték: megérkezett Damjanich a Visoczki hadosztálya, — tartalékuk utánnok a 26. és 52. zászlóaljok immár rendbe szedett maradványa, s a Risztics hadosztály egy óra alatt futásnak indult.

A 6. és 52. zászlóalj halottakban és sebesültekben 300 embernél többet vesztett; azok közt több fő és altisztet; pedig az a két zászlóalj a csata kezdetén nem haladta meg az 1400 főnyi létszámot.

Karsa Ferencz,
honv. hadnagy.

Rác hóstett 1848-ban.

Az 1848-ik év tavaszán, mikor a legszokatlanabb dolgok csak mindennapi esemény számba mentek, Nagy-Kikindán is rendeztek a rácok egy iszonyatos vérfürdőt, melynek színhelyét nem átalotta eme magát vallásosnak hirdető nép a templom megszentelt hajlékát kijelölni.

Az esemény röviden leírva ez: az akkori főbíró és főpap rendelkezéséből 600 drblándsát készített éjjelenként egy kovácsmester. E titokban gyártott lándsákkal fel-fegyverkezve gyülekeztek rác-atyánkfiai, egy ünnepi istentisztelet alkalmával a templomba. Mikor a hívők legáhitatosabban imádkoztak volna, egyszerre megvillantak a lándsák, s kevés idő alatt, a néhány száz főre menő róm. kath. lélek fel volt konczolva: férfiak, nők és gyermekek.

E vérontás szomorú hírére minket, biharmegyei nemzetőröket, továbbá a Kis ezredes huszárait, a herceg Woronyecky vadász-zászlóalját, mely többnyire tanulókból katonává avanszított ifjakkól állott, s néhány tüzért azonnal a helyszínére rendelték.

Mikor két ágyuval a város határán voltunk meglepetésünkre, mint hajdan Coriolan elébe a rómaiak, úgy előnkbe is egész sereg városi jött ki, ünnepies díszben ki. Elöl a városi rácz papok, templomi ruhákban, kezükben fészülettel, utánuk a városi előljáráóság jött kérni bennünket, ne mennénk be városukba. Mi azonban, vendégszeretetük fogyatékos volta dacára is bementünk. Az említett csiny főnökösei: a főpap, főbíró, kovácmester s még egy asszony, kinek pinczéjében készültek a lándzsák, kötél általi halálra ítéltettek, s néhány nap múlva ki is végeztettek.

Annak megtörténte után egy felfegyverzett rácz rablóbandát vettünk üzőbe. E közben betértünk Szerb-Módosra étkezés végett. Itt rendre mindnyájunknak feltűnt, hogy minden háznál csupa özvegy asszonyt találunk. Még ez erősen nem lett volna nagy baj, mert ezek minket tisztességesen elláttak, de hát csel volt a dologban, s délután ez ki is derült. Felfedeztük, hogy minden padláson 3—4 fegyveres rácz volt elbujva, kik csak az éjjelre vártak, hogy bennünket, alvás közben mind egy szálíg leszurjanak. Később még találtunk ráczot, ágyut templomjuk és tornyukban s megtudtuk, hogy itt tulajdonképen az üzőbe vett rablóbandával állunk szemtől szemben.

Még este előtt kivonultunk Módosról s parancsot kaptunk, hogy a várost vegyük körül s végképen pusztítsuk el. E parancsnak már csak részben tehetünk eleget, mert néhány ágyuzás után este és csuf, rendkívüli zivataros idő lett, mely a további működést teljesen lehetetlenné tette. Még azon éjjel, ama borzasztó időben rendes szállásunkra: Becskerekre indítottunk.

A fentebb írtak valóságát bizonyíthatnák: élesdi járásbíró Mitter Ferencz ur, kinek nevét örömmel olvastam lapunk egyik számában. Ő őrmesterem, atyja pedig századosom volt. Továbbá egy Biró nevű színész, ki akkor mint hadnagy szolgált.

Maros-Vásárhely, 1892. ápril 25-én.

Bende Gábor,
48—49. honv., nyug. őrm.

Irodalom.

Az 56-ik honvéd zászlóalj története 1848—49-ben című munkára hirdet előfizetést Tóth Károly 48-as honvédhadnagy Somogy-Csurgóról. A munkát a mint felhívásában elmondja, saját jegyzetei és bajtársai közreműködésével egybegyűjtött történeti adatok; ugyszint „állomány kimutató, parancs és jelentés könyvek” és egyéb elszórt iratok felhasználásával, (melyeket Komárom vára átadásakor, mint segédtsízt, a zászlóalj pusztulásának indult sátor-irodájában mentett meg az elenyészéstől) legnagyobb részben emlékezet után foglalta egybe a *Zalamegyében alakult 56-ik honvéd zászlóalj* mozaikszerű történetét, melyet a megye lelkes fiatalágának ajánlott, hogy szabadságharcunk történetéből kiszakított ezen véres lapon lássák és olvassák: hogy vérszerinti elődeik, ebben a névtelen csapatban, hol és minő lelkesedéssel harcoltak, — a nagy idők kezdetekor, a „királyért és alkotmányért”, utóbb pedig az ezredéves alkotmányától megfosztott haza függetlenségeért. A zászlóalj viselt dol-

gait — a csapat szervezés, oktatás és gyakorlati szabályozatok ismertetése mellett — az illető dandár, hadosztály és hadtest keretében, az egybefüggő hadműveletek érintésével, minden egyes csatánál aképen irta le, a mint a lezajlott eseményeket látás és hallás után megfigyelhette, — kezdve a zászlóalj megalakulásától, a végső idő pontig, midőn a világosi rázkodtatásra a komáromi honvédek kezeiből is kihullottak a győző fegyverek. — A 8 nyomtatott ivre terjedő munka, melynek előfizetési ára 80 kr., bolti ára pedig 1 frt lesz. — f. évi május hó végével fog a megrendelőknek megküldetni. A megrendeléseket, szerző czime alatt *Somogy-Csurgóra*, május hó 15-ig kell beküldeni.

Halálozások.

Honvéd-egyleteket, munkatársainkat s lapunk barátait kérjük: a halálozásokról szíveskedjenek egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-múzeum számára esetről esetre beküldeni.

Liszy István 1848—49-iki huszárhadnagy április 13-án Budapesten meghalt.

Magyar-Gyerő-Monostori br. *Kemény György*, ki az 1848—49-iki szabadságharcban, mint 14 éves honvéd őrzető vett részt, f. évi április hó 9-ikén Lándorban elhunyt. mint lapunk Szalay Elek előfizetőnk jelenti.

KÜLÖNFÉLÉK.

A kolozsvári orsz. ereklye-múzeum gyűlése. A kolozsvári ereklye-múzeum gyűlést tartott e hó 15-én d. u. 4 órakor a tornavívoda emeletén levő helyiségében. A gyűlés egyhangú eljénzés mellett tiszteletbeli elnökké választotta Inczedy Sámuel ezredest, ki a múzeum ügyeinek s a „Történelmi Lapok”-kal a szabadságharczi adalékok összegyűjtésének elővitelére, ugyszintén a honvéd-segélyezési ügy körül is sok érdemeket szerzett. A gyűlés addig is, a míg a helyi és vidéki osztályok megalakítása és azokban a bel- és kültagok megválasztása megtörténik, a pénztári teendőkre elhatározza, hogy felkéri *Göllner Antal* útaszkari főhadnagyot a fogarasi honvéd-egylet egykori elnökét. A gyűlés köszönetet szavaz Szabó Sámuelnek, a V. K. elnökének, ki a Csányi és Berde Móza kormánybiztosok Aradon levő levéltárait felkutatva s igen becses történelmi okmányokat részint lemásolt, részint pedig lemásoltatott a kolozsvári múzeum kebelében folyó történelmi kutatások részére. A gyűlés elhatározta, hogy megköszöni az aradi Kölcsey-egyletnek is a szívességet, hogy a levéltárt Szabó Samu rendelkezésére bocsátani szíveskedett. Tudomásul vétetett a pénztár állásáról szóló jelentés is, mely után a gyűlés több folyó-ügy eligazítása után eloszlott.

A Vasvári-Kör rendes gyűlését tartotta meg szombaton este az ereklye-múzeumban. A gyűlésen bemutatták Sommer Ede német legióbeli katonának levelét, melyet közelebről Nagy-Somkutról Deáky Abert márcz. 15. biz. elnökhöz intézett, s melyben mint a havasról Gyalu felé megmenekült, részleteket ír le a funtinelli útközetről. A gyűlésen jelentést tettek arról, hogy Koós Ferencz k. tanácsos Brassóban kutatásokat eszközölt s azon állítás aaptalanságát, mintha a Vasvári csontjait az oláhok összeszedték és Brassóba, valamely múzeumba küldték volna, beigazolta. A Vasvári jelentéseinek feldolgozását, miket másolatban a kör elnöke Aradon szerzett meg, elhatározta s egyuttal meleg kö-

szöveget mondtak a jelen voltak az elnöknek a buzgalomért, a fáradságért, melyet nem kímélt, csakhogy e nagyon értékes okmányokat összeszedje. Aggály ezenkívül több folyóügyet igazított el.

Az „1848—49. Történelmi Lapok“ s a szegény honvédek. Azok a férfiak, a kik szívvel, lélekkel és hálalmegvetéssel szolgálták a haza szent ügyét és részben meghaltak, részben pedig a megróbáltatás keserű szenvedéseit férfias megadással türték, voltak az igazi honvédek. E hősöknek három csoportja van. Egyik csoportnak már csak a hantjai fölött fénylik az emlékezet világa. A másik csoport a sors kedvezése folytán a megpróbáltatások után elérte azt, hogy követheti ma is nemes szívének sugallatát, áldozhat, tehet a közügyekért, a nagy napok emlékeiért, a bajtársakért. A harmadik csoport az a szegény gárda, a mely vagyont, jövőjét, mindenét feláldozta a hazáért és a melynek sorsát Petőfi látnoki képességgel megírta:

„Ha megtérnek csonkán a csatából
Koldusbotot ad a haza nekik.“

Ezek a férfiak, kiknek ma is a haza mindenük „És a haza kemény mostohájuk“, öregségükben is rajongó szeretettel csüngenek a nagy napok emlékein. Annyira, hogy mint lapunk mult számában, a Várad haláláról való megemlékezésben olvasható, elpalástolják nyomorúságukat, nélkülöznek és éheznek, csak ők is megszerezhessék s olvashassák bajtársaik visszaemlékezéseit. E bajtársak közül, anyagi erejéhez mérten, nagyon soknak, hol mérsékelt árban, hol díjtalanul küldött bizottságunk „Történelmi Lapok“-at. Ez egészen keblől dolgot pedig egyáltalán nem elismerés hajhászásért említjük fel. Fel-említjük azért, hogy felhívjuk a figyelmét azoknak a bajtársaknak, kik kedvező viszonyok közt élnek s kikben a bajtársi szeretet párosul nemes szívvel és lélekkel. Kérjük: hozzák meg azt az áldozatot, hogy két-két vagyontalan bajtársuk részére rendeljék meg a „Történelmi Lapok“-at Szerkesztőségünk kész arra az áldozatra, hogy egy évi előfizetési díjért két szegény honvédek küldi meg a lapot a kiadóhivatal útján. E szegény honvédek azonban, a honvéd-egylet útján jelentendők be és ajánlandók. Ez is egy jótétemény volna, a szegény s főleg az intelligens szegény honvédek szellemi támogatására nézve s nemes szívére és áldozatkészségére bizzuk olvasóinknak, tehetségükhöz mérten, ennek a jótékony-ságnak gyakorlását.

Az ereklye muzeum részére a gyűjtésnél követendő példa. Simai János Hajdu-hadházon, mint jelen lapunkhoz csatolt „Aranykönyv“ 144. lapjain olvasható, a büntetés pénzeket beküldötte az ereklye muzeumnak. Ezt a szép példát más hazafiak is követhetnék!

Szegény koldus honvédek! Ez alatt a czim alatt a Borbély György tanár által gondosan szerkesztett s a honvédek sorsát felkaroló „Aranyos vidék“ ezeket írja: „Szegény koldus honvédek“. Ad nekik az országos központ naponta 5 krajczárt, hanem azért csak rájuk fér a koldus szó s annak gyakorlati oldala is. A kik 48-ban a magyar szabadságharcnak részesei voltak, azok közül nagyon sokan most koldulnak, mert az az 5 krajczár nem elég; még utolsó alamizsnának is kevés. Az „1848—49. Történelmi Lapok“ valóságos édes anyjuk ezeknek a gyámoltalan öregeknek. Mig egyfelől egykori fényes dicsőségeket bontogatja ki e lap a homályból, addig másfelől minden utat, módot kutat, felkeres, hogy anyagi megélhetésükben is bár pillanatnyi enyhületet, segínyt nyújtson nekik. Egy-egy gazdag tartalmu nagy ünnepi számot csinál koronként e lap szerkesztője, azt több ezer példányban elkészített s szétküldi az országban mindenüvé, hogy váltsák meg 10, 20, 30 kron s adják át e pénzt a legközelebbi utba eső legnyomorultabb

48-as öreg honvédek, az élet „borravalójául.“ A hozzánk jött 10 ilyen lapért mi 2 frot adunk át, egyet Kolozsvári Pálnak és egyet Csóka Józsefnek, kik nagyon öregek s városunkban a legszegényebb honvédek. Megjegyezzük, hogy ezenkívül sok honvéd-egylettől kaptunk értesítést arról, hogy lapunk eladásából befolyt jövedelemből honvédeket segélyezett. A mint terünk és időnk engedni tájékozásul és buzdításul beszámolunk ezzel is.

Honvédek csontváza. A Temesvár melletti vadász-erdő egy irtásában öt emberi csontváza leltek, melyek többféle jel tanúsága szerint a szabadságharcban elesett honvédek holttestei. A hatóság a holttesteket kegyeletesen koporsóba tette és a sírkertbe temetteté el.

Edelsheim és a 48-as tábornokok. A parlament egyik kiváló tagja, ki báró Edelsheim-Gyulayval igen jó viszonyban volt, a következő visszaemlékezéseket közli: Az elhunyt báró Edelsheim-Gyulay a szabadságharc tábornokai közül: Leiningennel, Damjanich-csal és Pöltenbergel jó barátságban volt s nem egyszer mondotta a szabadságharc e kitűnő tábornokairól, hogy az 1848—49. években korekte jártak el, mert ugymond: letették a magyar alkotmányra az esküt s azért mint katonák kötelességüket teljesítették. Esküszegők lettek volna, ha nem úgy viselkednek és tesznek, a mint viselkedtek és tettek. „Különben — folytatta — én mindig barátja voltam a honvédeknek. Azt mondtam, mikor igen veszedelmes volt azt mondani, hogy nem szabad úgy velük bánni, mint rebellesekkel. S hogy mily jó indulattal voltam a honvédek iránt, mutatta az a körülmény, hogy saját hadsegédemmel, Klein-nal is volt miattok kellemetlenségem.“ — Ugyancsak báró Edelsheim-Gyulay mondotta el a Pöltenberg tábornokkal történt esetét is. A szabadságharc kitörése előtt Pöltenberg felment Bécsbe Latourhoz s az mondotta neki: Mit csinálnak? Itt azt mondják nekem, hogy a magyarok rebellesek s azért ne engedelmeskedjen másnak, csak az urnak. Magyarországon, a hol az ezredem, a Sándor-huszárok vannak, ott meg azt mondják, a szerbek és horvátok a rebellesek s hogy ne engedelmeskedjen másnak, csak Mészárosnak. Erre Latour azt felelte: Ön a magyar hadügyminiszter alá tartozik, azért menjen az ezredéhez, mert ha 48 óra mulva is itt lesz, becukatom. Pöltenberg, beszélte az elhunyt tábornok, erre elment s ha nekem mondotta volna azt Latour, a mit Pöltenbergnek, én is csak úgy jártam volna el, mint ő.

Az „Aranykönyv“ 137—144. oldala van mai számunkhoz mellékelve, tartalmazza a következők gyűjtéseit és adományait: Kovásznai Ákos Szilágyfalu 1 frt. „Perjámos-Haulikfalvai takarékpénztár 5 frt. Fekete Ferencz Torda 80 kr. Az „Új számbéki segély-egylet mint szövetkezet“ 1 frt. A „Bereg-munkácsi takarékpénztár“ Munkács 2 frt. Sigmond Lajos Gerend 5 frt. Végh József Ér-Semjén 1 frt. A nagymihályi takarékpénztár, ipar- és kereskedelmi bank 5 frt. Weigl Antal Peczől 3 frt 30 kr. Balog Ambrus Berek-Böszörmény 1 frt. Az „Apátfalvi takaré- és hitelszövetkezet“ 5 frt. Nagy Elemér Csáktornyan 5 frt. A debreczeni első takarékpénztár 10 frt Pados János Gyöngyös-Mellékről 5 frt. Kovács Kálmán Kolozsvárt 2 frt 10 kr. Kuszko Juliska Kolozsvárt 2 frt 20 kr. A losonci takaré- és hitelbank 5 frt. Az „Erzsébetvárosi Hitelintézet“ Budapest 1. frt 50 kr. Makray Péter Sára 50 kr. Maár József Kiskézen 5 frt. A bakabányai kölcsönös segélyegylet 2 frt. Albísi Pánczél János Besztercze 6 frt. Tyúkos Károly Vágh-Sellyén 3 frt 60 kr. A szamosújvári kiegészítő takarékpénztár részvénytársaság 6 frt. Surányi Lajos Szalárd 60 kr. Simay János Hajdu-Hadházon 5 frt. Ezekért a múzeum ez uton is hálás köszönetét nyilváníttja.

Szerk. üzenetek.

Kiss A. h.-örnagy Gy.-Sz.-Miklós. A Nagy Sándor Háromszék önvédelmi harc történetének kézírata még kiegészítés alatt áll. A mikor sajtó alá rendezés alá kerül, nem fogunk késüli, megrendelési ívvel szolgálni. — Dr. Eder József. „Az elzüllött honvédek“ teljes igazsággal, a viszonyok ismeretével megírt szép első czikk. Beosztjuk. — Több beérkezett kézíratról jövőre.

István, Szinay István; *budapesti* h. e.: Kuhnel Ignác, Császár József, Perczel Gyula; *buda-óbudai* h. e.: Szénágy Sándor, Bogdánfy Antal, Palugyai Elek; *Brassó* h. e.: Reményi Antal, D. Otróban Nándor; *Csanádm.* h. e.: Kondor Gusztáv; *csikszéki* h. e.: Szász Károly, Szabó Antal; *Csongrádm.* h. e.: Baranyai Péter; *Esztergom* h. e.: Burián Pál, Aranyossy Ferencz, Tóth István, János Ferencz; *Fehérm.* h. e.: Gergey Károly, Tassy Béla, Gánoczy Flóris; *Gömörm.* h. e.: Abonyi János, Abonyi Pál, Fáy Barna; *Gyöngyös* v. h. e.: Kürthy Sándor; *Hajdu* kerületi honvéd-egylet: U. Szabó Mihály; *Hevesm.* h. e.: Filkovszky Fridolin, Kovács Endre; *Hódmezővásárhely* v. h. e.: Szamétz András, Tóth Imre; *Hontm.* h. e.: Majovszky Vilmos; *Hunyadm.* h. e.: Halmágyi Sándor, László Zsigmond, Dobay Ferencz; *Jász* kerületi h. e.: Batho János, Batho Ferencz, Kleger József; *Kecskemét* v. h. e.: Kiss Ferencz; *Kolozsm.* h. e.: Bay János, Szabó Sámuel; *Komárom* h. e.: Pechatá Antal, Tátray József, Itczés Ferencz, Nemesszegi Antal; *Közép-Szolnokm.* h. e.: Mogyoródi Adolf, Szekély József; *Külső-Szolnokm.* h. e.: Okolicsányi István, Mészáros Endre; *Krasznam.* h. e.: Bogdánffy Ferencz; *Mármarosm.* h. e.: Urányi Albert, Popóvics Jenő; *Nagykőrös* v. h. e.: Sütő Károly, Szentpéteri Gyula, Kovács Lajos; *Nógrádm.* h. e.: Zambory Pál, Nagy József; *Nyitra* h. e.: Liszy István, Kántor Lajos, Benko László; *Pozsonym.* h. e.: Neusziedler Károly, Földes Gyula; *Rikán* belüli h. e.: Szentimrey Kálmán, Szilágyi Ferencz; *Sárosm.* h. e.: Egerváry Ödön, Dobjász Gusztáv, Krivácsy Károly; *Somogy* h. e.: Kozma Zsombor, Nyulassy Pál; *Sopronm.* h. e.: Pap Károly; *Szabadka* v. h. e.: Malachovszky László, Hubert Herman; *Szabolcsm.* h. e.: Krudy Gyula, Gál Elek; *Ibrányi Zsigmond*; *Somogyi Rézső*; *Szeged* v. h. e.: Szell György; *Zsombory József*, Banus Imre; *Szentés* v. h. e.: Maygraber Ágoston; *Temesm.* h. e.: Mencerz Rézső; *Tolnam.* h. e.: Cholnoky Imre, Petrich Ferencz; *Tordam.* h. e.: Szentgyörgyi József, Menasági János; *Tornam.* h. e.: Lakatos Miklós, Tok Samu; *Torontálm.* h. e.: Virter Antal; *törökbecsei* v. h. e.: Muth Ferencz, Raksányi Dénes, Weisz Antal; *Turócsm.* h. e.: Trskó János; *Udvarhelyszéki* h. e.: Ilyés Bálint; *Ungm.* h. e.: Stern Bernát; *Vasm.* h. e.: Schneider Antal; *Zemplénm.* h. e.: Dr. Lengyel Endre, Zabratzky Ottó, Román János, Bajusz József; *Zenta* v. h. e.: Szegfü György, Zsarko József; *Zólyomm.* h. e.: Halassy Gyula.

Központi bizottság: Tisza László, Degre Alajos, Busbach Péter, Mikár Zsigmond, Gelléri Szabó János, Balogh Sándor, Szentgyörgyi Imre, Szijjártó Zsigmond, Tóth Nep. János, Cserey Ignác, Borszéký Soma, Iglódy Kálmán, Vavrik Endre, Bleuer Ignác, Spur János, Kállay Ferencz, Beniczky Miksa, Darbay György, Pillich Ferencz, Menczel Adolf.

Kiadóhivatali üzenetek.

Jancsó S. Gy. Tekerőpatak. Előfizetését vettük s esodálkozunk azon, hogy lapunkat oly későre tetszik megkapni, holott mind a márcz 15. április 1 és 15-iki számokat pontos megjelenésekor elküldtük, valószínű, hogy a postán másfelé irányítják. A hiányzó márcz. 15-iki számot elküldtük.

Adományok a kolozsv. orsz. tört. ereklye-múz.-nak.

(Folytatás.)

Jeszenszky István ezredes adománya A brassói honvéd-egylet érdemes elnöke: Jeszenszky István valódi kincset érő gyűjteménnyel gazdagította a múzeumot. Olyan tárgyak vannak ezek között, a melyek ritkaságuknál fogva is becsesek, a melyek magyarznak s a melyek ma már igazán unikumok.

A még élő honvédek lefényképezésére közzé tett hazafias felhívást és kérését a kolozsvári egylet után a brassói honvéd-egylet legteljesebben oldotta meg. Megelőzőleg néhány kép s most **negyvennégy** kabinet mellkép teljes szabályszerűséggel összeállított, hitelesített életrajzok kíséretében érkezett be. E képek egy nagy része a határvidéken lakó és szegényebb sorsu honvédeket ábrázolja, nagyon sok közülök a vidéken divó festői öltözetben.

Rendkívül becses adomány az emigrációból a magyar legió tisztjeinek 57 fényképe. Ezekon kívül a Sipos Károly gyűjtése után még van 45 darab hasonló kép a múzeumban és így 112 Olaszországban levett fénykép van a magyar legióból. Talán a legteljesebb gyűjtemény ezzel az adománnyal ez a fénykép csoport.

Ezenkívül a beküldött iratok, okmányok, hazai olasz lapok egytől-egyig sokat érők, mert eseményeket magyaráznak és dokumentálnak. A tárgyak jegyzéke különben a következő:

Az Orsz. Tört. Ereklje Múzeumnak,
az ereklje múzeum öre.

Tek. *Kuszkó István* szerkesztő ur kezébe

Kolozsvárt.

Küldök néhány emléktárgyat u. m.:

1. Brassóban 1849. évben megjelent *Satellit-Sieb. Wochenblatt* és *Kronstädter Zeitung* egész évfolyamát, a hiányzó számok a bekötési táblán vannak feljegyezve, ezeknek után szerzéséről gondoskodni fogok.

2. 44 drb. fényképe a brassómegeyi 1848-9-es honvéd egyletnek tagjairól.

3. 57 drb. fénykép a m.-emigratióból és a m.-legióból ezek között vannak 1848-asok:

Kossuth, Klapka, Cróny, Chanel 1863. évből Földváry, Ihász, Szodfried ezredek. Buda, Verdössy, Reinfeld őrnagyok. Nagy, Tassy, Szóts, Vavrek, Kopolnay, Tolnai, Zeyk, Salamon századosok. Mandula, Jeszenszky, Lazányi, Egressy Ákos, Karácsonyi, Hrenyai főhadnagyok, Deák, Figuló, Szabó, Trumeur, Popini hadnagyok. Harmath Sándor, Boros, Semsey Dénes tizedesek, a többiek Garibaldisták vagy az osztrák hadseregéből jöttek át.

4. Olasz hírlapok:

a) „Popolo d' Italia” 1862. évi 197. és 198. száma a Legionak 1862-iki feloszlásáról.

b) „L'Alleanza” 1863. évi 55. sz. a m.-legiónak az olasz alkotmányra való felesketéséről és a Sz.-Istvánnapi ünnepélyről Anconában.

c) „L'Allenura” 1863. aug. 13-ik és „La Sentinella delle Alpi” 1863. 198. sz. a függetlenségi harc emlékérmének kiosztásáról és névjegyzéke azoknak kik ezen érmet elnyerték.

d) „Sentinella delle Alpi” 1863. évi 248. és 1864. évi 104. száma a cunevi m. tiszti iskolának feloszlásáról és Szodtfriedt ezredes peréről szóló cikkek.

5. „Belépti emlékjegy” 1848-ban István főherczeg nádor tiszteletére Pozsonyban adott estélyre.

6. 1 drb. 100 frtos magy. bankjegy melyet Tatrang községben élő honvéd tüzer-tizedes Vánesa János a tömösi csatában egy jól irányzott lövésért Gáll ezredestől kapott és a múzeumnak küld.

7. Iratok és okmányok:

a.) Jeszenszky István főhadnagy okmánya a függetlenségi harc emlékérmének viseléséről. Az érmet később fogom beküldeni.

b.) Jeszenszky István főhadnagy minősítvényi táblázata a Cuneoi tiszti iskolából Kossuth sajtókezű aláírásával.

c.) A m. Legió tiszti körének Jeszenszky István főhadnagy nevére szóló tagsági okmánya.

d.) A m.-legio St. Egidio-i különítményének egyes okmányai.

e.) A Cunco-i tiszti iskolának részvétirata Klapka tábornokhoz atyja halálakor eredeti aláírásokkal.

f.) A Cunco-i tiszti iskola tanterve 2 drb

g.) Krivácsy, ezredes körlevele Türr tábornokkal való perében.

h.) „Nyelvészeti körut“ Katonai irodalmi működés a külföldön.

i.) 1862. évben a m. legiótól távozó ifjaknak levele fogalmazványban. Klapka tábornokhoz.

k.) 1862. évben a legionak feloszlatásáról a Digtóban Jeszenszky István által közölt cikk (fogalmazvány)

l.) „Napi parancs“ a m. legionak 1862. évi feloszlatásakor.

8.) „Röpiratok“ melyek M. O. függetlensége érdekében a külföldön megjelentek:

a.) „Gli Stati uniti d' Europa“ 1. füzet.

b.) „Za Questione Austro Ungherese“ 1. füzet.

c.) „Az Árpádok élnek még.“ Kápolnaitól 1 füzet.

d.) „Az Árpádok jogai“ Br. Nyárytól 1 füzet.

e.) „Confuzione.“ Czafolatok az Este ház geneológiájára. Br. Nyáry Alberttől 5 drb.

f.) „Okmányok gyűjteménye.“ Crony Chanel magyar herczegnek az Árpádok utódjának volt modenai Osztrák-Ferencz herczeg ellen folytatott örökösödési perben 2 füzet.

g.) „Les droits des Árpád“ 1. füzet Végre Tárógató s apróbb gnyköltemények az emigratióból.

Igérem, hogy ezután is igyekezni fogok a múzeum érdekében esekély tehetséggel közreműködni.

JESENSZKY ISTVÁN.

Pap Györgyötől Kolozsvárról a „Szabadság“ és a „Honvéd“ című Kolozsárt megjelent lapok egybekötött példányait vették és pedig a Szabadság 1—12 számai és a Honvéd 1—152 számai vannak egybekötve. Fenti adomány anynyiban is becses, mivel bekötve, könnyen áttekinthető s nevezett számokig (majdnem a lap megszűntéig) hiánytalanul megvan. (Kiállítva 193. sz. alatt.)

Székely József mérnök Deésről ujabban 2 becses művel gyarapította muzeumunk könyvtárát, u. m. Stancsics Mihály 2 munkájával, a melyért börtönbe is huzolták míg az az 1848. márcz. 15-iki lelkes ifjuság onnan diadallal ki nem hozta. A két mű egybe van kötve és Lipsésben nyomtatott 1846-ban, mint a rajta levő évszám, tanuskodik. Címei: Népöny. „Polgári katekizmus a nép számára.“ és „Hunnia függetlensége.“

Voith Márton Szamosujvárról Muzeumunk 1848—49-iki hírlapgyűjteményét a „Kolozsvári Lap“ 1849-iki évfolyamának 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 és 13 számaival gazdagította. Fenti lap a szabadságharc levezetése után 1849. november 16-án indult meg, s. anynyiban becses, hogy az akkori abszolút rendszer rendeleteit is közli. Szerkesztette Makoldi Sámuel.

Czecz József Veszprémből becses nyomtatványokat küldött u. m. Az „1847—8. évi Országgyűlési Törvényczikkek“ megjelent Veszprémben 1848-ban. (196. l. sz.) „Kis Képes Naptár 1849. évre“ nyomtatott Bucsánszki Alajosnál. Ára 6 krajczár pengő pénz (195. l. sz.) A „Komáromi Értesítő“ 1849. évf. 3-ik számát. (197. l. sz.) Egy proklamációt kiadva Herzeg Windischgrätz tábornok által a Schönbrunni főhadiszállásról 1848. november 13-án, német nyelven. (198. l. sz.) Továbbá 2 csataképet, az egyik Budavár 1849. május 21-én történt bevételekor Hentzi tábornok halálát (199. l. sz.) a másik a kápolnai ütközetet (1849. febr. 26-án) ábrázolja.

Dr. Reiner Zsigmond Bpestről muzeumunk 48—49. hírlap-gyűjteményét a „Pesti Hírlap“ 1848-ik évfolyamának alábbi számaival gazdagította, u. m. 2. 4-től 9-ig, 11. 13. 14. 15. 17-től 26-ig, 28-tól 32-ig, 34. 36-tól 53-ig, (bezárólag) 58-tól 61-ig, 65. 66. 67. 70-től 74-ig, 76. 78-től

83-ig (bezárólag) 87-től 91-ig, 93. 94. számaival. Degré Alajos 1849—49-iki honvédhuzsár százados a budapesti honvédegyet aelnökének arczképét. (246. sz. a.) dr. édes atyja néltai Dr. Reiner Zsigmond 1848—49-ik honvédfőorvos arczképét (247. sz. a.)

Özv. dr. Lengyel Dánieltől Kolozsvárról, ujabban, egy igen érdekes kis könyvecskét vettünk, melyben az első magyar miniszterium összes személyzetének név és lakásjegyzéke ki van tüntetve 1848-ból. (191. sz.)

Dr. Szontagh Adolf kir. bánya-főorvos Zalatnáról 3 proklamációt 48—49-ből. Az első hirdetés tudatja, hogy N.-Szeben Bem tábornok által bevétetett. (188. sz.) A másodikban Csányi László orsz.-biztos tudatja, hogy gróf Kornis Gábor és báró Ehrenfels Ödön az ellenök felhozott vádak alól felmentettek és szabadon bocsáttattak. (184. sz.) A harmadik Bem tábornok felhívása Erdély lakosaihoz a kolozsvári főhadiszállásról 1848. decz. 27. én. (190. sz.)

Krámer József 48—49-ik honvéd főhadnagy Brassóból 1 drb 5 frt és 1 drb 2 frtos Kossuth-bankót.

Kántor Endre kolozsvári egyházi, egy kolozsvári káplánnak, ki később tábori pap lett „Könyörgését“ és „Háboru idejéni énekek“ nyomtatásban megjelent munkáját. (192. sz.)

A hazafias adományért hálás köszönetet mond a múzeum igazgatósága.

(Folytatjuk.)

A Vasvári-Kör jávára az „Erdélyi Híradó“ 1. írtótküldött. Az ápril 15. társas-estélyen pedig 6. frt gyűlt be. Összeadták:

Valter Ede 1 frt, Esztegár Kristóf 1 frt, Spaller Károly 1 frt, N. N. 10 kr., Kalmár József, Nedoroszték János, Booskor Lajos, Szencsáky, Borbély Mihály, Mamitza János 10—10 kr., Benigyi 30 kr., Münster Ede 30 kr., özv. Bregárt Jánosné, Kolozsvári Etelka, dr. Lévy 10—10 kr., Bojáci és neje 20 kr., Sallák Árpád, dr. Kőműves 10—10 kr., Nagy Károly, Csűrös József 20—20 kr., Pöszler Gyula, Pöszler Gyulané, Incze Teréz, Vintze Istvánné 10—10 kr., Váradi Aurél 20 kr.

Diszkapuk, műkovácsolt luszterek, lámpák, gyertya tartók, virág-asztalkák, vastotók vaslemezzel vagy üveggel fedve. Mindenféle épület-lakatos munkák, vasfolyosók és vaslépcsők. Készít balkon-, lépcső- és sir-

rácsozatokat, főző kemenczék, lábön állókat rakott téglával vagy kályhával bármilyen nagyságban, jótállás mellett.